→नेपालको इतिहास←

नेपालको इतिहास (History of Nepal)

- धर्मशास्त्र तथा पुराणहरूमा नेपाललाई अत्यन्त प्राचीन राष्ट्र वर्णन गरिएको छ ।
- बुटवलको तिनाउ क्षेत्रमा फेला परेको रामपिथेकसको अवशेषबाट नेपालमा १ करोड वर्ष भन्दा पहिला मानव बसोबास भएको पुष्टि हुन्छ ।
- सर्वप्रथम 'नेपाल' शब्दको प्रयोग **'अथर्व परिशिष्ट'** मा भएको पाइन्छ ।
- नेपालका शिलालेखमा भने नेपाल शब्दको पहिलो प्रयोग वि.सं. ५६९ को टिष्टुङ (मकवानपुर) अभिलेखमा भएको पाइन्छ ।
- युग अनुसार नेपालको नाम र विश्वको राजा
  - सत्य युगः सत्यवती (ययति)
  - त्रेता युगः तपोवन (रामचन्द्र)
  - द्वापर युगः मुक्ति सोपान (युधिष्ठिर)
  - कलि युगः नेपाल (भोजराज)
- नेपालको इतिहासलाई ३ वटा कालखण्डमा विभाजन गरी अध्ययन गरिन्छ ।
  - **प्राचीन कालः** नेपाल उपत्यकाको उत्पत्ति देखि वि.सं. ९३६ सम्म
  - **मध्य कालः** वि.सं. ९३६ देखि वि.सं. १८२५ सम्म
  - **आधुनिक कालः** वि.सं. १८२५ देखि हालसम्म

प्राचीन काल

१. गोपाल वंश

- नेपालमा शासन गर्ने पहिलो वंश
- **जातिः** 'निप'
- **मुख्य पेशाः** गाईपालन
- **शासन केन्द्रः** मातातीर्थ (काठमाडौं)
- **पहिलो राजाः** भूमि गुप्त (भुक्तमान)
- **अन्तिम राजाः** यक्ष गुप्त (जीत गुप्त)
- **शासन अवधिः** ८ जना राजाले ५२१ वर्ष शासन गरेको (इतिहासकार राइटका अनुसार)
- पशुपति ज्योतिर्लिङ्ग गोपालहरूकै पालामा फेला परेको मानिन्छ ।

२. आभिर वंश / महिषपाल वंश

- दक्षिण भारतबाट नेपाल प्रवेश गरेका
- **जातिः** निप
- **मुख्य पेशाः** भैंसीपालन
- **शासन केन्द्रः** मातातीर्थ
- **राजाहरूः** वर सिंह, जय सिंह र भुवन सिंह (इतिहासकार कर्क पेट्रिकका अनुसार ३ जनाले १११ वर्ष शासन गरे)

३. किरात काल

- नेपालमा व्यवस्थित राजतन्त्रको सुरुवात भएको काल
- **वंशः** हाङ
- **शासन सञ्चालन आधारः** मुन्धुम.
- **शासन केन्द्रः** गोकर्ण (पछि २८ औं राजा पटुकले शंखमुल सारेका)
- **पहिलो राजाः** यलम्बर
- **अन्तिम राजाः** गस्ती
- **प्रमुख घटनाहरूः-**

  हुमती (६ औं राजा): महाभारतको युद्ध भएको

  जितेदास्ती (७ औं राजा): गौतम बुद्ध काठमाडौं आएका

  स्थुन्को (१४ औं राजा): भारतीय सम्राट अशोक नेपाल आएका
- **सम्राट अशोकले खडा गर्न लगाएको स्तम्भः** अशोक स्तम्भ **(६.५ मि./ २१.४ फिट)**
- सम्राट अशोक नेपाल आउदा आफ्नो छोरी चारुमतीलाई पनि सँगै लिएर आएका थिए र आफ्नो छोरी **चारुमती**को विवाह राजकुमार **देवपालसँग** गर्दिएर आफू एक्लै भारत फर्केका थिए ।
- किरातहरूले पशुपतिनाथलाई **किरातेश्वर** भनेर आराधाना गर्थे ।
- किरातहरूले शिवलाई पारोहाङ र पार्वतीलाई सुम्निमा भन्दथे ।
- पशुपतिमा रहेको नेपालको सबैभन्दा पुरानो **'विरुपाक्षको मूर्ति'** किरात कालमै निर्माण भएको मानिन्छ ।
- प्रथम किराति राजा **यलम्बर**को पुर्ण कढको शालिक **संखुवासभा** जिल्लामा रहेको छ ।
- नेपालको सबैभन्दा पहिलो पर्यटक - सम्राट अशोक

४. लिच्छवि काल

- लिच्छविहरूको आगमन भारतको वैशाली(मुनज्झपरपुर जिल्ला) बाट भएको
- यस काललाई नेपालको 'स्वर्ण युग' भनेर चिनिने
- **वंशः** सूर्य वंश
- **राजकीय भाषाः** संस्कृत
- **प्रथम राजाः** जयदेव प्रथम
- **अन्तिम राजाः** जयकामदेव(जयदेव तृतीय)

केही लिच्छविकालीन शब्दावली

- **ग्रामः** सानो गाउँ
- **तलः** ठुलो गाउँ
- **द्रङ्गः** सहर
- **विषयः** जिल्ला
- **पोरः** केन्द्रमा बस्ने जनता
- **जानपदः** प्रान्तमा बस्ने जनता
- **बणिकः** साधारण व्यापारी
- **सार्थवाहः** व्यापारिक नेता
- **तिलमकः** कुलो
- **अग्रहारः** शैक्षिक संस्थाले कर तिर्नु नपर्ने गरी छुट्याइएको भूमि
- **मनिकाः** घिउ, चामल, तेल आदि मापन गर्न प्रयोग गरिने एकाई
- **पञ्चपराधः** चोरी, हत्या, परस्त्रीहरण, राजद्रोह र यसमा सघाउने

लिच्छविकालिन ४ अधिकरणहरू

- **कुथेर:** राजस्व सम्बन्धी काम गर्ने
- **माप्चोक:** विवाह र सम्बन्ध विच्छेद सम्बन्धी काम गर्ने
- **लिगंवल:** यातायत तथा सिचाई सम्बन्धी कार्य गर्ने निकाय
- **शुलि/सुल्ली:** पञ्चअपराध सम्बन्धी विषय हेर्ने

लिच्छविकालिन पदहरू

- **महासामन्त:** प्रधानमन्त्री (महाअमात्य)
- **अमात्य:** मन्त्री
- **कुमार अमात्य:** सहायक मन्त्री
- **महासर्वदण्डनायक:** प्रधान न्यायाधीश
- **मलावलाध्यक्ष:** प्रधान सेनापति
- **भटनायक:** सेनाध्यक्ष
- **भट:** सिपाही
- **प्रसादाधिकृत:** कार्यालय प्रमुख
- **प्रधान:** गाउँ प्रमुख
- **महाप्रतिहार:** राजदरवार हेर्ने प्रमुख (दौवारिक / द्वारे)
- **विषयपति:** जिल्ला प्रमुख
- **कोट्टपाल:** किल्ला प्रमुख
- **गुल्म/गौल्मिक:** प्रहरी चौकी प्रमुख
- **चारभार:** प्रहरी कर्मचारी

अन्य अधिकरण (कार्यालय) हरू

- **अन्तरासन / परमासन:** न्यायिक निर्णय दिनका लागि बस्ने राजा सहितको सभा
- **पाञ्चाली:** गाउँको मुद्दा मामिला र विकास निर्माणको काम गर्ने अड्डा
- **पश्चिमाधीकरण:** धार्मिक विवादहरूको छिनोफानो गर्ने निकाय

- **भट्टाधीकरणः** वर्णशंकरको अवस्थाले सामाजिक विचलन नआओस भनि काम गर्ने निकाय
- **पूर्वाधीकरणः** राजदरवार भित्रको आर्थिक गतिविधि हेर्ने निकाय
- **लिङ्गवलः** देवानी किसिमका मुद्दाहरू हेर्ने अड्डा

लिच्छविकालिन करहरू

- **भाग करः** कृषि उत्पादनमा
- **भोग करः** पशुपालनमा
- **करः** वाणिज्यमा
- **चैल करः** कपडामा
- **तैल करः** तेलमा
- **सिंकरः** काठ / दाउरामा
- **सुकरः** सुंगुरमा
- **मल्लकरः** भैसीमा
- **पलाण्डु करः** प्याजमा
- **आपण करः** पसलमा
- **मल्लयुद्ध / गोयुद्ध करः** मनोरञ्जनमा

(**कर, भाग कर र भोग करः** यि तीनलाई त्रिकर भनिन्थ्यो)

प्रमुख लिच्छवि राजाहरू

(I) मानदेव

- राजा धर्मदेव र रानी राज्यवतीको छोरा
- यिनको छोराको नाम महिदेव थियो
- शासन अवधिः वि.सं. ५२१ देखि वि.सं. ५६२ सम्म
- सर्वप्रथम शिलालेखको स्थापना गर्ने राजा
- नेपालको पहिलो प्रमाणिक राजा

- नाग र वासुकिको पुजा गर्ने चलन चलाउने राजा
- चागुनारायण र मानगृहको स्थापना गर्ने राजा
- **'मानाङ्क'** मुद्रा प्रचलनमा ल्याउने राजा
- गोकर्णमा बस्ती बसाउने राजा

(II) वसन्तदेव

- नेपालमा द्वैध शासन सुरुवात गर्ने राजा
- शिलालेखमा 'स्वस्ति नेपालभ्य' लेख्ने राजा
- स्वस्ति नेपालभ्य भनेको 'नेपालको भलो होस्'

(III) अंशुवर्मा (शिवदेवको भान्जा)

- यिनि ठकुरी वंशका थिए
- सर्वप्रथम महाराजाधिराज उपाधि पाउने राजा
- महासामन्त, कलहभिमानी आदिको पदवी पाउने राजा
- युवराजको घोषणा गर्ने चलन चलाउने राजा
- पशुपतिलाई राज मान्यता दिने राजा
- गुप्त संवतको चलन चलाउने राजा
- हिन्दु तथा बौद्ध दुवै धर्म मान्ने राजा
- कैलाशकुट भवन निर्माण गर्ने राजा
- बालकको सालनाल काट्ने चलन चलाउने राजा
- नेपालको इतिहासमा आदर्श शासक भनेर चिनिने राजा
- अंशुवर्माको छोरी भृकुटीको अर्को नाम 'हरिततारा' हो
- भृकुटीको विवाह तिब्बतमा स्रङचन गम्पोसँग भएको
- भृकुटीको तिब्बती नामः दिन्चुङ
- **'शब्द विद्या'** ग्रन्थको लेखक
- **बोधिसत्व**को अवतार मानिने
- पञ्चाली प्रथाको सुरुवात

(IV) उदयदेव

- **युवराज घोषित** हुने पहिलो राजा
- तिब्बतमा शरण लिन जाने राजा

(V) नरेन्द्रदेव

- लिच्छविकालिन आकाशको पूर्ण चन्द्र भनेर चिनिने राजा
- महाराजाधिराज परमभट्टारक भनेर चिनिने राजा
- सिंहासन शब्दको सुरुवात गर्ने राजा
- झ्यालमा बुट्टा राख्ने चलन चलाउने राजा
- भोटोजात्रा, रातो मच्छिन्द्रनाथको जात्राको चलन चलाउने राजा
- रातो मच्छिन्द्रनाथको जात्रा हेर्ने पहिलो राजाः वरदेव
- भद्रादिवास निर्माण गर्ने राजा
- **'पण र पुराण'** नामक मुद्रा प्रचलनमा ल्याउने राजा
  (१ पुराण = १६ पण)
- **द्रुत शासनको** अन्त्य गर्ने राजा

(VI) प्रचण्डदेव

- **शान्ति श्री** भनेर चिनिने राजा
- पशुपतिनाथ मन्दिरको स्थापना गर्ने राजा
- स्वयम्भुको ज्योतिलाई छोपी सो माथि चैत्य निर्माण गर्ने राजा

(VII) गुणकामदेव

- **लक्ष्मीकामदेव** भनेर चिनिने राजा
- कान्तिपुरमा मानव बस्ती बसाउने राजा
- आधुनिक काठमाडौंको निर्माता
- कुमारीको (शाक्य परिवारको कन्या) पुजा गर्ने चलन चलाउने राजा
- इन्द्रजात्रा, लाखेजात्रा, कृष्ण जात्रा, हिले जात्रा आदिको चलन चलाउने राजा

५. सोम वंश

- किरातवंश पछि शासन गर्ने वंश (अर्को शासन केन्द्रमा)
- शासन केन्द्र: गोदावारी (ललितपुर)
- पहिलो राजा: निमिष
- अन्तिम राजा: भास्करवर्मा (भुमिवर्मा)
- ६ जना राजाले ३५५ वर्ष शासन गरेका थिए
- गोदावारीको बाह्र वर्षे मेलाको सुरुवात निमिषले गरेका थिए
- पशुपतिको जिर्णोद्धार गराई पशुपतिको छानालाई स्वर्णमय र सुनको गजुर राखे राजा: पशुप्रक्षदेव
- पशुपतिलाई स्वर्णमय बनाउने राजा: भास्करवर्मा

६.सिम्रौनगढको कर्णाटक राज्य

- कर्णाटक राज्यलाई तिरहुत राज्य, डोय राज्य आदि नामले समेत चिनिन्छ ।
- राजधानी: सिम्रौनगढ (बारा)
- स्थापना: वि.सं. ११५४ मा नान्यदेवद्वारा
- अन्तिम राजा: हरिसिंहदेव
- डोय राज्य २२९ वर्षसम्म अस्तित्वमा रहेको

मध्यकाल (वि.सं. ९३६ - १८२५ सम्म)

मल्लकाल

- नेपालमा मल्लहरूको आगमन भारतको कुशिनगरबाट भएको
- शरणार्थीको रूपमा नेपाल प्रवेश गरी सर्वप्रथम गण्डकी क्षेत्रमा बसोबास गरेका
- पहिलो मल्ल राजाः अरिदेव मल्ल (वि.सं. १२५८ बाट)
- कलाको विकासमा मल्लकाललाई नेपालको स्वर्णयुग भनेर चिनिन्छ।

मल्लकालिन पद तथा निकायहरू

- **चौताराः** प्रधानमन्त्री
- **अमात्यः** मन्त्री
- **उमरा / उमरावः** सैनिक अधिकृत
- **छरिदारः** डौडहा टोलीको प्रमुख
- **कोटनायकः** किल्ला रक्षक
- **टकसारीः** सिक्का छाप्ने व्यक्ति
- **द्वारेः** गाउँको झगडा हेर्ने व्यक्ति
- **ढल्पाः** कुलो, नहर आदि सम्बन्धित कार्य गर्ने
- **विषयः** जिल्ला
- **पञ्च थकालीः** पञ्चहरूको प्रमुख
- **राजोपाध्यायः** राजगुरू
- **कोटवालः** आफ्नो क्षेत्रमा शान्ति कायम गर्ने पदाधिकारी

प्रमुख मल्ल राजाहरू

(I) जयस्थिति मल्ल

- नेपालमा व्यावसायिक शिक्षाको सुरुवात गर्ने राजा
- विवाह पछि महिलाको थर पुरुषमा बदल्ने चलन चलाउने राजा
- अपराधीलाई शारीरिक दण्डको सट्टा आर्थिक दण्ड दिने चलन
- राजपरिवारका सदस्यको मृत्युमा **'दिपक राग'** बजाउने चलन
- पशुपति छेउमा **लभकुशको मन्दिर** निर्माण गर्ने राजा
- जग्गालाई **अब्बल, दोयम, सिम र चाहार** गरी चार भागमा विभाजन गर्ने राजा
- जग्गा धनीलाई **तलसिङ** र जग्गा कमाउनेलाई **मोही** भन्ने चलन चलाउने राजा
- **'मानव न्याय शास्त्र'** को लेखक
- सामाजिक सुधारक राजा

(II) यक्ष मल्ल

- नेपाल मण्डलेश्वर भनेर चिनिने राजा
- भक्तपुरको दत्तात्रेय मन्दिरको निर्माण गर्ने राजा
- ललितपुरको भिमनाथ मन्दिरको निर्माण गर्ने राजा
- 'संहिता पाठ' का लेखक
- पशुपतिमा भट्ट थरको पुजारी राख्ने चलन चलाउने राजा
- पहिलो भट्ट पुजारीः स्वामी शेखरानन्द
- काठमाडौं उपत्यकाको राज्य विभाजन गरी छोराहरूलाई बाँड्ने राजा

राज्य	पहिलो राजा	अन्तिम राजा
१. कान्तिपुर	रत्न मल्ल	जयप्रकाश मल्ल
२. पाटन (ललितपुर)	रण मल्ल	तेजनरसिंह मल्ल
३. भादगाउँ (भक्तपुर)	राय मल्ल	रणजित मल्ल

(III) महेन्द्र मल्ल (कान्तिपुर)

- प्रजा मर्दा छाक छोड्ने राजा
- जनताको घरबाट धुवा निस्किएपछि मात्र खाना खाने राजा
- तलेजु भवानीको मन्दिर निर्माण गर्ने राजा
- श्वेत विनायक जात्राको चलन चलाउने राजा
- चाँदीको मोहर प्रचलनमा ल्याउने राजा (मोहरको नामः महेन्द्र मल्ली)
- नेपाली मुद्रालाई तिब्बतमा चलाउने राजा

(IV) लक्ष्मीनरसिंह मल्ल (कान्तिपुर)

- **बौलाहा राजा** भनेर चिनिने राजा
- धोवीको हातको पानी चलाउने राजा
- काष्ठमण्डपको निर्माण गर्ने राजा
- काष्ठमण्डपको अर्को नाम 'मरूसतल'
- काष्ठमण्डपको निर्माण गर्ने व्यक्तिः बिसेन

(V) प्रताप मल्ल (कान्तिपुर)

- आफ्नै बाबु लक्ष्मीनरसिंह मल्ललाई कैद गरी राजा भएका
- आफ्नो नामको अगाडि **'कविन्द्र'** लेख्ने राजा
- १५ भाषाका ज्ञाता
- मल्ल वंशका सबैभन्दा शक्तिशाली राजा
- तान्त्रिक शक्ति द्वारा काल भैरवलाई हसाउने राजा
- भारतको कुचविहारबाट डोली झिकाई विवाह गर्ने राजा
- रानीपोखरी, दक्षिणकाली मन्दिर आदिको निर्माण गर्ने राजा
- यिनको पालादेखि राजपरिवारका सदस्यले बुढानिलकण्ठको दर्शन गर्न छोडेका
- नेपालमा दुरविनको प्रयोग गर्ने पहिलो व्यक्ति
- हरिसिद्धिको नाच हेर्दाहेर्दै मर्ने राजा

- मुद्रामा रानीको नाम उल्लेख गर्ने पहिलो मल्ल राजा (चारकुने मुद्रा)

(VI) योगनरेन्द्र मल्ल (पाटन)

- तमाखुमा विष मिसाई षडयन्त्र पूर्वक मारिने राजा
- यिनको मृत्युमा ३१ जना रानी सती गएका
- हालसम्म पनि जीवित मानिने राजा
- सैनिक बहादुरी देखाउनेलाई चुडामणी पदक दिने राजा
- "जबसम्म मेरो शालिक माथिको चरा उडेर जादैन तबसम्म मलाई जीवित नै छ भनेर सम्झनु" भन्ने राजा

(VII) सिद्धिनरसिंह मल्ल (पाटन)

- छालाको मुद्रा प्रचलनमा ल्याउने राजा
- गर्मीमा पञ्चाग्नि ताप्ने र जाडोमा खुल्ला आकाशमुनि बस्ने राजा
- २१ गजुर भएको पाटनको कृष्ण मन्दिरको निर्माण गर्ने राजा (वि.सं. १६९३, शिखर शैली)
- कार्तिक नाचको चलन चलाउने राजा
- राजकाज छोरालाई सुम्पिएर आफु धर्मकर्ममा लाग्ने राजा
  छोराः श्रीनिवास मल्ल (जसलाई नेपालेश्वर पनि भनिन्छ)
- गोरखाका राम शाहसँग व्यापारिक सम्बन्ध कायम गर्ने राजा

(VIII) भुपतिन्द्र मल्ल (भादगाउँ)

- **'कवि चुडामणी सम्राट'** भनेर चिनिने राजा
- न्यातपोल मन्दिरको निर्माण गर्ने राजा
- भक्तपुरको ५५ झ्याले दरबारको निर्माण गर्ने राजा
- **'उषाहरण' र 'जैमिनी भारत'** का लेखक
- भैरव मन्दिरको निर्माण गर्ने राजा

(IX) जयप्रकाश मल्ल (कान्तिपुर)

- मल्लकालका अभागी राजा
- पृथ्वीनारायण शाहसँग छाता र जुत्ता माग्ने राजा
- विश्वको सबैभन्दा सानो मुद्रा 'जावा' निष्कासन गर्ने राजा (वि.सं. १७९७ मा)
- घोडेजात्रामा कुमारीको रथ घुमाउने चलन चलाउने राजा
- बालाजुको **२१ धाराको** निर्माण गर्ने राजा
- २२ औं धारा रणबहादुर शाहले निर्माण गरेका हुन्
- स्वर्ण मुद्रा र असर्फी प्रयोगमा ल्याउने राजा

(X) रत्न मल्ल (पाटन)

- तामाको मुद्रा प्रचलनमा ल्याउने राजा
- नेपालमा मुसलमानहरूको प्रवेश रत्न मल्लको पालामा भएको

(XI) जगज्योति मल्ल (भादगाउँ)

- तलेजु भवानीसँग जुवा खेल्ने राजा
- बिस्केट जात्राको चलन चलाउने राजा
- **'हरगौरी विवाह'** र **'कुञ्ज बिहरि'** का लेखक
- भक्तपुरमा आदि भैरवको रथयात्रा निकाल्ने चलन चलाउने राजा

(XII) जितामित्र मल्ल (भादगाउँ)

- आफ्नो नामको अगाडि **'सुमति'** लेख्ने राजा

(XIII) रणजीत मल्ल (भादगाउँ)

- **'शरणको मरण गर्नु हुँदैन'** भन्ने मल्ल राजा
- झ्यालमा रंगिन सिसा राख्ने चलन चलाउने राजा

कुन मल्ल राजा कसरी मरे?

- भूकम्पमा परी मर्ने राजाः अभय मल्ल
- तीर्थ जाँदा बाटोमा मर्ने राजाः भूपालेन्द्र मल्ल
- प्लेग रोगका कारण मर्ने राजाः भास्कर मल्ल
- तमाखुमा विष मिसाई मारिने राजाः योगनरेन्द्र मल्ल
- हरिसिद्धिको नाच हेर्दाहेर्दै मर्ने राजाः प्रताप मल्ल
- परस्त्रीसँग संसर्गको आरोपमा काटिएका राजाः विश्वजित मल्ल

विद्या मन्दिर

आधुनिक काल (वि.स.१८२५-हालसम्म)

गोरखा राज्यको स्थापना

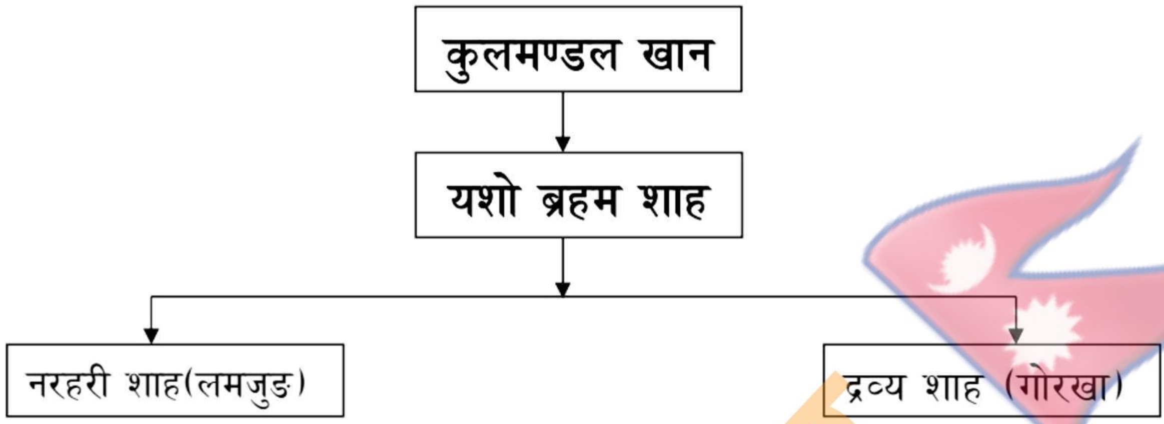

- **गोरखा राज्यको स्थापनाः** वि.स.१६१६ भाद्र २५(लिगलिगमा प्रथम बिजय)
- गोरखामा शाह वंशको स्थापना हुनु पहिले खड्काहरूले राज्य गर्दथे।

गोरखाका शाह वंशि राजाहरू:

1. द्रव्य शाह
2. पुरन्दर शाह
3. छत्र शाह
4. राम शाह
5. डम्बर शाह
6. कृष्ण शाह
7. रुद्र शाह
8. पृथ्वीपति शाह
9. नरभुपाल शाह
10. पृथ्वीनारायण शाह

दपुछर डकरूप नपृ

- सबैभन्दा लामो समय शासन गर्ने राजा - पृथ्वीपति शाह
- सबैभन्दा छोटो समय शासन गर्ने राजा - छत्र शाह
- माना पाथि आदिको चलन चलाउने राजा- राम शाह
- न्याय गर्ने राजा- राम शाह

१. पृथ्वीनारायण शाह

- जन्म - बि.स. १७७९ पौष २७
- राज्यरोहन - वि.स. १७९९ (बिस बर्षको उमेर)
- बुबा - नरभूपाल शाह
- आमा - कौशल्यावती (पाल्पा)
- पृथ्वीनारायण शाहसँग उत्तराधिकारीका लागि बिबाद भएका राजकुमार - वृन्दकेशर शाह
- पृथ्वीनारायण शाहको विवाह :
  पहिलो - मकवानपुरका राजा हेमकर्ण सेनकी छोरी इन्द्रकुमारी
  दोस्रो - बनारसका राजपुत अभिमान सिंहकी छोरी - नरेन्द्र लक्ष्मी
- पृथ्वीनारायण शाहका गुरु - गौरेश्वर पन्त
- पृथ्वीनारायण शाहका मित - भक्तपुरका राजा रणजित मल्लका छोरा विरनरसिंह मल्ल
- पृथ्वीनारायण शाहले जाजरकोटका राजा हरि शाहसँग गंगाजीको जलमा बसि सन्धि गरेका
- पृथ्वीनारायण शाहको पालामा त्रिशक्ति भनेर चिनिने राज्यहरू - पाल्पा, तनहुँ र लमजुङ (पातल)
- नेपाल एकिकरण अगाडी गोरखालाई सर्प, लमजुङलाई गरूड र काठमाडौंलाई भ्यागुतासँग तुलना गर्ने व्यक्ति - उधीत सेन (मामा)

- नेपालमा छात्रवृत्तिको चलन चलाउने राजा
- नेपालमा राष्ट्रिय झन्डाको चलन चलाउने राजा
- सरकारी कागजातहरूमा लालमोहर लगाउने चलन चलाउने
- नुवाकोटको साततले दरबारको निर्माण गर्ने राजा
- दिल्लीका बादशाहबाट 'बहादुर शमशेर जँग' उपाधि पाउने राजा (वि.स.१८२७)
- पृथ्वी नारायण शाहले काठमाडौंलाई नेपालको राजधानि घोषणा गरेको मिति - बि.स. १८२६ चैत १०
- मृत्यु - वि.स १८३१ माघ १ गते देविघाट, नुवाकोट (मोहन तिर्थ, जुन त्रिशुलि र तादी नदीको दोभान)

- **खान्गी प्रथा** - पृथ्वीनारायण शाहको पालामा सैनिकलाई जग्गा र आर्थिक सहायता दिने प्रथा
- **मरवत नीति** - पृथ्वीनारायण शाहको पालामा युद्धमा मारिएका सैनिकका परिवारलाई जग्गा दिने नीति

पृथ्वीनारायण शाहका पालाका केहि अड्डाहरू:

- छेडमेल अड्डा - निर्माण सम्बन्धी काम
- हुलाक अड्डा - हुलाक सम्बन्धी काम
- मुन्सी खाना - परराष्ट्र सम्बन्धी काम
- इलाइची कोठी - बाणिज्य सम्बन्धी काम

पृथ्वीनारायण शाहले कहाँ र कहिले बिजय प्राप्त गरे?

- नुवाकोट - बि.स. १८०१ असोज १५ (पहिलो बिजय)
- मकवानपुर - वि.स. १८१९ भाद्र ९ (ससुराली राज्य)
- किर्तिपुर - वि.स. १८२२ चैत ३ (धेरै धनजनको क्षति)

- पहिलो आक्रमण - बि.स. १८१४ मा कालु पाण्डेको मृत्यु
- दोस्रो आक्रमण - वि.स. १८२१ मा पृथ्वीनारायण शाहको भाई शुरप्रताप शाहको आँखा फुटेको
- तेस्रो आक्रमण - वि.स. १८२२ मा विजय प्राप्त

- काठमाडौं - वि.स. १८२५ असोज १३
- ललितपुर - वि.स. १८२५ असोज २४
- भक्तपुर - वि.स. १८२६ मंसिर १

पृथ्वीनारायण शाह पछिका राजाहरू

१. प्रतापसिंह शाह

- योग्य पिताका अयोग्य पुत्र
- रानि - राजेन्द्र लक्ष्मी
- प्रतापसिंह शाहको मृत्यु पश्चात उनका छोरा रणबहादुर शाहलाई साढे २ बर्षको उमेरमै राजा बनाई राजेन्द्र लक्ष्मी र बहादुर शाहले नायवि शासन चलाएका थिए
- बहादुर शाह (प्रतापसिंह शाहका भाई) लाई योग्य पिताका योग्य पुत्र भनेर चिनिन्छ (अर्को नाम - फत्य बहादुर)

२. रण बहादुर शाह

- स्वामी महाराज / निर्वाणानन्द स्वामी
- राजा जय प्रकाश मल्लको अवतार
- आफ्नै भाइ शेर बहादुर शाह द्वारा हत्या गरिएको
- "म मरे मुलुक डुब्ने छैन तर भिमसेन मरे मुलुक डुब्ने छ" भन्ने राजा

- सुनको असर्फी प्रचलनमा ल्याउने राजा

३. गिर्वाणयुद्ध विरविक्रम शाह

- विरविक्रम उपाधि पाउने पहिलो राजा
- शाह वंशमा सबैभन्दा कम उमेरमा राजा हुने राजा (डेढ बर्षको)
- नेपाल-अंग्रेज युद्ध र सुगौली सन्धि हुँदाको राजा
- **'सत्कर्म रत्नावली'** का लेखक

४. राजेन्द्र विरविक्रम शाह

- अयोग्य राजा
- कोट पर्व, भण्डारखाल पर्व, अलौ पर्व हुँदाको राजा
- जङ्ग बहादुर द्वारा बन्दि बनाइएका राजा
- आफ्नै पनातिको राज्य रोहन देख्ने राजा
- भिमसेन थापाको आत्महत्या, माथवरसिंह थापा र गगनसिंहको हत्या हुँदाको राजा

५. सुरेन्द्र विरविक्रम शाह

- बौलाहा युवराज / सन्कि महाराज / नानि युवराज
- वि.स. १९१० मा मुलुकी ऐन आउँदाका राजा

६. युवराज त्रैलोक्य

- युवराज अवस्थामै मृत्यु भएको
- बुलेट महाराज
- "राणा शासनको अन्त्य नगरी श्रीपेच लगाउँदैन" भन्ने युवराज

७. पृथ्वी विरविक्रम शाह

- नेपालको राजदरबार हनुमान ढोकाबाट नारायणहिटीमा सार्ने राजा (वि.स. १९६३)
- ३८ सालको पर्व र ४२ सालको पर्व जस्ता घटना हुँदाका राजा

८. त्रिभुवन विरविक्रम शाह

- आमा – लक्ष्मीदीव्येश्वरी
- बुबा – पृथ्वी विरविक्रम शाह
- नेपालका राष्ट्र पिता
- जनताका राजा
- युरोपको भ्रमण गर्ने पहिलो राजा
- नेपालमा कागजी नोटको सुरुवात (वि.स. २००२ असोज २)
- शाहवंशमा सबैभन्दा लामो समय शासन गर्ने राजा
- मृत्यु - वि.स. २०११ फागुण ३० (स्वीट्जरल्याण्डको ज्युरिच केन्टन हस्पिटल)

९. महेन्द्र विरविक्रम शाह

- वि.स. २०१९ बैशाख १ गते महेन्द्र राजमार्गको शिलान्यास
- वि.स. २०१७ पौष १ गते संसद विघटन गरी पौष २२ मा पञ्चायति शासनको सुरुवात गर्ने राजा
- **"उ बाँच्न लायक छ जो मर्न देखि डराउँदैन"** भन्ने राजा
- "उसैको लागि" र "फेरि उसैका लागि" पुस्तकका लेखक

- **महेन्द्रको समयमा भएका प्रमुख कार्यहरूः**
  - योजनाबद्ध विकासको थालनी, २०१३
  - संयुक्त राष्ट्रसंघमा नेपालको सदस्यता
  - नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०१५
  - आम निर्वाचन, २०१५
  - पञ्चायति व्यवस्थाको थालनी, २०१७
  - नेपालको संविधान, २०१९
  - मुलुकी ऐन, २०२०
  - भुमिसुधार कार्यक्रम, २०२१
  - गाउँ फर्क राष्ट्रिय अभियान, २०२४
  - नयाँ शिक्षा योजना, २०२८

१०. बिरेन्द्र विरविक्रम शाह

- शालिन छवि भएका राजा
- नेपाललाई शान्तिको क्षेत्र घोषणा गरियोस् भनि प्रस्ताव गर्ने राजा (वि.स. २०३१ फागुण १३)
- हालसम्म ११६ राष्ट्रले समर्थन जनाएका छन् (अन्तिम राष्ट्र - आयरल्यान्ड)
- दरबार हत्याकाण्ड - २०५८ जेठ १९
- दरबार हत्याकाण्डमा राजा विरेन्द्रको वंश नाश भएको
- देशलाई ५ विकास क्षेत्रमा विभाजन गरि प्रत्येक बर्ष एक एक बिकास क्षेत्रको औपचारिक भ्रमण गरि विकास अभियानलाई तिव्र बनाउने
- दरबार हत्याकाण्डमा परि सोही दिन उनको मृत्यु भएको

११. दिपेन्द्र विरविक्रम शाह

- अचेत अवस्थामा राजा घोषणा भई अचेत अवस्थामै मृत्यु भएको
- राजा घोषणा - वि.स. २०५८ जेठ २०
- मृत्यु - वि.स. २०५८ जेठ २२

१२. ज्ञानेन्द्र विरविक्रम शाह

- शाह वंशमा दुई पटक राजा हुने व्यक्ति
- सबैभन्दा बढी उमेरमा राजा हुने व्यक्ति
- वि.स. २०६१ माघ १९ मा निर्वाचित सरकारलाई भङ्ग गरी शासन आफुले चलाएका
- उनको शासनकालमा राजनीतिक दलको आव्हानमा जनआन्दोलन-२ (२०६२/६३) सम्पन्न भएको
- वि.स. २०६४ चैत्र २८ मा सम्पन्न संविधान सभाको निर्वाचनबाट गठित पहिलो बैठक (२०६५ जेठ १५) ले नेपालमा राजतन्त्र अन्त्य भई गणतन्त्रको घोषणा गरेको
- नारायणहिटी दरबारबाट बाहिरिएको मिति – **वि.स.२०६५ जेठ २९**
- शाह वंशका अन्तिम राजा

राणा काल (वि.स.१९०३-२००७)

राणा प्रधानमन्त्रीहरू:

१. जङ्ग बहादुर राणा (१९०३-१९३३)

- बास्तविक नाम - विर नरसिंह कुँवर
- जङ्ग बहादुर नामाकरण गर्ने व्यक्ति - माथवरसिंह थापा (मामा)
- राणाको उपाधी दिने - राजा सुरेन्द्र (१९०५)
- श्री ३ को उपाधी दिने - राजा सुरेन्द्र (१९१३ श्रावण)
- सबैभन्दा कम उमेरमा प्रधानमन्त्री हुने व्यक्ति (२८ बर्ष)
- युरोपको भ्रमण गर्ने पहिलो प्रधानमन्त्री (१९०६-१९०८ माघ १)
- नेपालमा गिद्ध प्रेस भित्राउने व्यक्ति (१९०८ बेलायतबाट)
- दरबार हाइस्कुलको स्थापना (वि.स. १९१० असोज २७)
- **"अरुका कुरा छोड आफ्ना छोराछोरीलाई अंग्रेजी पढाउ"** भन्ने प्रधानमन्त्री
- अङ्गभङ्गको सजायमा रोक, जुवा तास खेल्न नपाउने आदि व्यवस्था
- एग्नेट प्रथाको सुरुवात तथा धर्म कचहरीको स्थापना
- वि.स. १९१२ मा नेपाल तिब्बत बिच थापाथलीको सन्धि
- सन् १८५७ मा भारतमा भएको सिपाही विद्रोह दमन गर्न सहयोग गरेकाले वि.स. १९१७ मा नयाँ मुलुक बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर नेपालमा फिर्ता दिइएको
- कौशल अड्डाको स्थापना
- वि.स. १९३३ मा रौतहटको पत्थरघट्टामा निधन भएको

२. रणोदिप सिंह (१९३३-१९४२)

- सर्वसाधारण जनतालाई ऋण दिन तेजारथ अड्डाको स्थापना
- नेपालमा पात्रो प्रकाशनको सुरुवात
- यिनकै पालामा ३८ सालको पर्व र ४२ सालको पर्व भएका
- वि.स. १९४२ मा उनका भतिजा विर शमशेर र उनका भाईहरू मिलेर हत्या गरिएको

३. विर शमशेर (१९४२-१९५७)

- वि.स. १९४२ मा रणोद्वीप सिंहको हत्या गरी प्रधानमन्त्री बनेका
- यिनकै पालामा राजदरबार हनुमानढोकाबाट नारायणहिटीमा सारिएको
- नेपालमा महिला शिक्षाको सुरुवात
- आफ्नो नामको पछाडी जबरा लेख्ने पहिलो प्रधानमन्त्री
- काठमाडौं र भक्तपुरमा कलधाराको निर्माण
- पुलहरूको निर्माण
- विर अस्पताल, घण्टाघर, रानीपोखरीको पश्चिम तर्फ दरबार हाइस्कुलको निर्माण
- दरबार हाइस्कुल सर्वसाधारणका लागी खुला गर्ने (१९४२)
- चिठिमा टिकट टाँस्ने चलन चलाउने (१९४४)
- विर्ता बाढ्ने चलन चलाउने
- नेपालमा पहिलो केन्द्रिय कारागारको निर्माण (वि.स.१९५१)
- नारायणहिटी, लाल दरबार, फोहोरा दरबार र सेतो दरबारको निर्माण

- विदेशी बैङ्कमा पैसा जम्मा गर्ने पहिलो व्यक्ति
- नेपालमा मोटर चढ्ने पहिलो व्यक्ति
- तानाशा प्रधानमन्त्री

४. देव समशेर (१९५७)

- धनकुटे महाराज / प्रजातान्त्रिक राणा प्रधानमन्त्री
- कार्यालय समय १०-५ गर्ने
- दिउँसो १२ बजे तोप पड्काउने चलन
- भाषा पाठशालाको स्थापना
- गोरखा पत्र प्रकाशनको सुरुवात (वि.स.१९५८ वैशाख २४)
- कर्मचारीलाई बिदाको व्यवस्था
- सुधारप्रेमी राणा प्रधानमन्त्री
- सबैभन्दा छोटो कार्यकाल भएको राणा प्रधान मन्त्री (११४ दिन)

५. चन्द्र शमशेर (१९५८-१९८६)

- फिस्टे महाराज, धूर्त प्रधानमन्त्री
- "घरको बाघ बनको स्याल"
- मेट्रिक (SLC) पास गर्ने पहिलो प्रधानमन्त्री
- सिंहदरबारको निर्माण गर्ने
- टोपिमा ब्याच राख्ने चलन चलाउने
- राणाहरूलाई A, B र C श्रेणीमा विभाजन गर्ने
- नेपालको पहिलो जलविद्युत आयोजना "फर्पिङ जलविद्युत आयोजना" को स्थापना (वि.स. १९६८)
- जनगणना लिने कार्यको सुरुवात (वि.स. १९६८)

- प्रथम विश्वयुद्ध हुँदाका प्रधानमन्त्री
- मकै पर्व हुँदाका प्रधानमन्त्री
- सति प्रथा (१९७७) र दास प्रथा (१९८१) को अन्त्य गर्ने
- खडग निशाना अड्डाको स्थापना
- त्रिचन्द्र कलेजको स्थापना (१९७५)
- गोरखा भाषा प्रकाशिनी समितिको स्थापना (१९६९)
- रकम बन्दोबस्त अड्डा र सदर जंगी कोतवालीको स्थापना
- केन्द्रमा डाइरेक्टर जनरल पदको व्यवस्था
- मुलुकी अड्डा, मुन्सी खाना, जंगी बन्दोबस्तो अड्डा, कुमारी चोक, कमाण्डरी किताबखाना, घरकाज अड्डा, रेल्वेको विकास आदीको पुनः गठन गरी कार्य विभाजन
- Doctor of Civil उपाधि धारण गर्ने प्रधानमन्त्री

६. भिम शमशेर (१९८६-१९८९)

- बुढा महाराज (६४ बर्षको उमेरमा)
- शनिबार बिदा दिने चलन चलाउने प्रधानमन्त्री
- कार्यालय समय १०-४ गर्ने
- चर्खा प्रचारमा रोक लगाउने
- उखडा जाँच आयोगको गठन
- नुन र कपासमा कर छुट
- टंगाल दरबारको निर्माण
- कपास खेतीमा जोड
- उनको पालामा लाइब्रेरी पर्व, बसन्त शमशेर पर्व, प्रचण्ड गोर्खा पर्व आदी भएकार

- छोराछोरीलाई बन्धक राख्ने चलनको अन्त्य
- आफ्नो निजी ढुकुटी भर्ने र आफ्नो आफन्तहरूलाई बिर्ता बाँड्ने जस्ता काम समेत गरेका थिए

७. जुद्ध शमशेर (१९८९-२००२)

- राजर्षि महाराज
- सैनिक र कर्मचारीलाई पेन्सन दिने व्यवस्था
- अड्डा अडालतमा कोर्ट फि लिने ङ चलन
- नेपालमा कागजी नोटको सुरुवात (वि.स. २००२ असोज २)
- दोस्रो विश्वयुद्ध हुँदाका प्रधानमन्त्री
- कृषि क्षेत्रमा विशेष जोड
- योजनावद्ध तरिकाले खनिज उत्खनन्को सुरुवात
- विदेशबाट कृषि विशेषज्ञहरूलाई झिकाई प्रशिक्षण दिने, गाउँगाउँमा कुलो नहरको निर्माण गरी सिचाई सुविधा
- विदेशबाट उन्नत बिउ र कृषि औजारहरू झिकाई वितरण
- उद्योग परिषद् १९९३, नेपाली कपडा तथा घरेलु इलमको प्रचार अड्डाको स्थापना
- नेपाल बैङ्कको स्थापना (वि.स. १९९४ कार्तिक ३०)
- त्रिचन्द्र कलेजमा विज्ञान शिक्षा प्रारम्भ
- नेपालमै ओभरसियर तालिम तथा SLC परीक्षाको जिम्मा नेपाल शिक्षा विभागलाई दिएको
- दार्जीलिङको धिरधाम देवालय, पशुपतिको गौशाला, जावलाखेलको चिडियाखाना (वि.स. १९९८) आदीको निर्माण
- वि.स. १९९० मा महाभूकम्प जाँदाका प्रधानमन्त्री

- आफ्नै हातले पद्म शमशेरलाई मुकुट पहिराएका प्रधानमन्त्री
- पहिलो पशु चिकित्सालयको व्यवस्था
- टेलिफोनको व्यवस्था तथा मिलिट्री स्कुलको स्थापना
- जन्म र मृत्यु दर्ता अड्डाको स्थापना
- वि.स. १९९७ मा ४ युवालाई फाँसीको सजाय दिएका

८. पदम शम्शेर (२००२-२००५)

- रुन्चे प्रधानमन्त्री
- तेस्रो पुस्ताको राणा प्रधानमन्त्री
- स्कूलका पिता
- **"म राष्ट्रको नोकर हुँ"** भन्ने प्रधानमन्त्री
- नेपालको पहिलो संविधान **"नेपाल सरकारको वैधानिक कानुन २००४"** (वि.स. २००४ माघ १३) गते घोषणा गर्ने प्रधानमन्त्री
- सर्वसाधारणलाई बिजुली र रेडियो सेट राख्न पाउने व्यवस्था
- पब्लिक हाईस्कुल र कन्या माध्यमिक विद्यालयको स्थापना
- गोरखापत्रलाई हप्ताको ३ पटक प्रकाशित गर्ने अनुमति
- बाटोघाटो, पुल, अस्पताल, छापाखाना आदिको विस्तार
- स्वास्थ्य उपचारको निहुँमा भारत गई त्यहि बाट जर्नेल डम्बर शमशेर थापा र क्याप्टेन खड्क बहादुरको हात राँचीबाट आफ्नो राजिनामा पठाई आफु भारतमै बसोबास गरेका

९. मोहन शम्शेर (२००५-२००८)

- नेपालका अन्तिम राणा प्रधानमन्त्री
- **"दिल्ली सम्झौता"** मा हस्ताक्षर गर्ने प्रधानमन्त्री

नेपालका ऐतिहासिक पर्वहरू

१. कोत पर्व (वि.सं. १९०३ असोज २)

- मुख्य कारण - गगनसिंहको हत्या
- सर्वप्रथम मारिने व्यक्ति - अभिमानसिंह बस्नेत
- प्रधानमन्त्री - फत्यजङ्ग शाह
- कोत पर्वकी आमा - राज्यलक्ष्मी
- ४० भन्दा बढी भारदारहरूको हत्या

२. भण्डारखाल पर्व (वि.सं. १९०३ कार्तिक १२)

- प्रधानमन्त्री जङ्ग बहादुर राणाको हत्या गर्ने अभिप्रायले भएको
- सर्वप्रथम मारिने व्यक्ति - विरध्वज बस्नेत
- पोल खोल्ने व्यक्ति - पण्डित विजयराज
- बस्नेत पर्व भनेर चिनिने
- योजनाका सुत्रधार - गगनसिंहको छोरा बजिरसिंह
- यस पर्व पछि रानी राज्यलक्ष्मीको आफ्नो छोरा रणेन्द्रलाई राजा बनाउने सपना अधुरो भएको
- २३ जनाको मृत्यु भएको

३. अलौ पर्व (१९०४ श्रावण अन्त्यतिर)

- पर्सा जिल्लाको अलौ भन्ने ठाउँमा घटेको घटना
- नेपालको वाटर लु भनेर चिनिने
- जङ्ग बहादुरले सनकसिंह र बमबहादुरको नेतृत्वमा पठाएको फौजले राजा राजेन्द्रका १२ सय जति फौजलाई पराजय गरेको

४. वि.सं. १९०७ को काण्ड

- जङ्ग बहादुरको पदच्यूत गर्ने उद्देश्यले श्री ५ सुरेन्द्रका भाई उपेन्द्रले रचेको
- जङ्ग बहादुरको भाई बद्रिनरसिंह कुवरलाई समावेश गरिएको
- पोल खोल्ने - बमबहादुर
- जङ्ग बहादुरले राजा सुरेन्द्रलाई कुरा लगाएर वि.सं. १९०७ मा भारतको इलाहावाद किल्लामा कैद गर्ने व्यवस्था मिलाएका
- राजकुमार उपेन्द्रलाई भादगाउँको दरबारमा १ वर्षसम्म बन्दी बनाइएको
- उपेन्द्र यो कार्यको असफलता पछि पागल भएका

५. वि.सं. १९३८ को काण्ड

- वि.सं. १९३८ मा तराइमा शिकार खेल्न जादा नरेन्द्र विक्रम शाहले रणोद्दिप सिंह, धिर शमशेर र उनका सबै सन्तान निर्मुल पार्ने उद्देश्यले रचिएको
- काम पुरा नहुदै पोल खुलेको
- नरेन्द्र विक्रम शाह, जगतजङ्ग र बमविर सिंहलाई इलाकावादको चुनार जेलमा अंग्रेजको नजरबन्दमा राखिएको
- सुब्बा टंकनाथ, सुब्बा होमनाथ आदि दश जना बाहुनहरू मुडिई जातिच्युत गरिएको
- ४१ जना भन्दा बढीको हत्या गरिएको

६. ४२ सालको पर्व

- वि.सं. १९४२ मा रावलपिण्डीको सैनिक प्रदर्शनीमा भाग लिन विर शमशेर जाने व्यवस्था भएको
- सैनिक शक्तिको फाइदा उठाई विर शम्शेर र उनका भाईहरू मिलेर रणोद्दिपसिंहको हत्या गरिएको
- जङ्ग बहादुरको छोरा जगतजङ्गको पनि हत्या गरिएको

७. मकै पर्व (वि.सं. १९७७)

- **"मकैको खेति"** नामक पुस्तकका लेखक - सुब्बा कृष्णलाल अधिकारी
- कृष्णलाल अधिकारीलाई नेपालको पहिलो साहित्यिक सहिद भनिन्छ।

८. लाइब्रेरी पर्व (१९८७)

- लाइब्रेरी खोल्ने योजना बनाएका लक्ष्मी प्रसाद देवकोटा लगायतका युवालाई बन्दी बनाउन खोजिएको घटना
- पोल खोल्ने - रामचन्द्र अधिकारी
- जरिवाना रु १०० तिराएर मुक्त गरिएको

९. प्रचण्ड गोर्खा पर्व (१९८८)

- राणा शासन विरूद्धमा काम गर्ने उद्देश्यले खोलिएको संस्था
- पोल खोल्ने - लक्ष्मण राजा
- जेलमै मृत्यु हुने - खड्गमानसिंह र मैनाबहादुर

१०. नेपाल प्रजा परिषद (वि.सं. १९९३ जेठ २०)

- नेपालको पहिलो पाटी
- सभापति - टंक प्रसाद आचार्य
- उपसभापति - गोविन्द प्रसाद उपाध्याय
- महासचिव - रामहरी शर्मा
- भित्री सदस्यबाट पोल खोलिएको
- ५०० जना कार्यकर्ता पक्राउ
- ४ जनालाई मृत्युदण्ड (धेरैलाई जन्मकैद)
- वि.सं. २०७४ कार्तिकमा नेकपा एमालेमा विलय

११. नागरिक अधिकार समिति (१९९४)

- नेपाली जनताले नागरिक अधिकार उपयोग गर्न पाउनुपर्छ भन्ने उद्देश्य खोलिएको
- अध्यक्ष - शुक्रराज शास्त्री
- सचिव - केदारमान श्रेष्ठ (व्यथित)
- प्रचार सचिव - शंकर प्रसाद नेपाल

१२. जयतु संस्कृतम आन्दोलन (२००४ जेठ १५)

- तिनधारा पाठशालामा अध्ययनरत विद्यार्थीले इतिहास, भूगोल लगायतका विषय माग गरि गरेको आन्दोलन
- प्रधानमन्त्री - पदम शम्शेर

१३. नेपालमा प्रथम आमनिर्वाचन

- वि.सं. २०१५ फागुण ७ गते देखि २०१६ वैशाख १६ सम्म
- निर्वाचन क्षेत्र - १०९
- भाग लिने दल - ९ वटा (१४ स्वतन्त्र)
- उम्मेदवारको सङ्ख्या - ७८६
- मतदाता सङ्ख्या - ४२,४६,४६८
- खसेको मत - १७,९१,३८१ (४२.१८%)
- मतदाताको उमेर - २१ बर्ष
- सबैभन्दा बढी मत लिई बिजय - काशीप्रसाद श्रीवास्तव
- निर्वाचित एक मात्र महिला - द्वारिका देवि ठकुरानि (डडेल्धुरा)
- सबै भन्दा बढी सिट जित्ने - नेपाली काग्रेस (७४)
- दोस्रो - गोरखा परिषद (१९)
- पहिलो परिणाम आउने - गुल्मी
- अन्तिम परिणाम आउने - बागलुङ
- नेपालको प्रथम जननिर्वाचित प्रधानमन्त्री - वि.पि. कोइराला

१४. नेपालको ऐतिहासिक जनमत संग्रह

- जनमत संग्रहको घोषणा - वि.सं. २०३६ जेठ १० (राजा विरेन्द्र)
- भूतपूर्व प्रधान न्यायाधिस भगवती प्रसाद सिंहको अध्यक्षतामा १५ सदस्यीय निर्वाचन आयोग गठन
- जनमत संग्रह सम्पन्न - वि.सं. २०३७ बैशाख २०
- नतिजा घोषणा - वि.सं. २०३७ जेठ १
- पञ्चायतको पक्षमा मत - ५५% (५५ वटा जिल्ला)
- बहुदलिय व्यवस्थाको पक्षमा मत - ४५% (२० वटा जिल्ला)

- राष्ट्रिय पञ्चायतका लागि दोस्रो आम निर्वाचन - वि.सं. २०४३ बैशाख २९

१५. वि.सं. २०४६ को जनआन्दोलन

- नेपालमा प्रजातन्त्र पुनःस्थापनाको लागि भएको आन्दोलन
- आन्दोलनको घोषणा - वि.सं. २०४६ माघ ७
- आन्दोलनको सुरूवात - वि.सं. २०४६ फागुण ७ (४९ दिन सम्म)
- आन्दोलनको अन्त्य - वि.सं. २०४६ चैत २६
- नेतृत्व - गणेशमान सिंह
- आन्दोलन पछि गठित सरकारको प्रधानमन्त्री - कृष्ण प्रसाद भट्टराई (११ सदस्य)
- वि.सं. २०४६ माघ ७ घोषणा भएको संयुक्त कार्यक्रम (नेपाली काग्रेसका अध्यक्ष कृष्ण प्रसाद भट्टराई र संयुक्त वाम मोर्चाकी अध्यक्ष सहाना प्रधान)
  - फागुण ७ - आम सभा र जुलुस प्रर्दशन
  - फागुण ८ - नेपाल बन्द
  - फागुण १४ - पञ्चायत विरूद्ध कालोपट्टि बाँध्ने
  - फागुण १९ - बिजुली बन्द (ब्ल्याक आउट)

१६. २०६२/६३ को आन्दोलन (जनआन्दोलन-२)

- सात राजनीतिक दल मिलेर सुरूवात - वि.सं. २०६२ जेठ ८
- अन्तिम चरणको आन्दोलन सुरूवात - वि.सं. २०६२ चैत २४
- आन्दोलनको अन्त्य - वि.सं. २०६३ बैशाख ११ (१९ दिन)

- वैशाख ११ लाई लोकतन्त्र दिवस मनाइन्छ
- आन्दोलन पछिका प्रधानमन्त्री - गिरिजाप्रसाद कोइराला

१७. संविधान सभाको निर्वाचन

- पहिलो - वि.सं. २०६४ चैत २८
- दोस्रो - वि.सं. २०७० मंसिर ४

नेपालका महत्वपूर्ण सन्धि तथा सम्झौताहरू

१. केरुङ सन्धि (वि.सं. १८४६)

- नेपाल र तिब्बत बिचको सन्धि (सन १७८९ जुन २)
- सर्त (धारा) - ५ वटा
- **हस्ताक्षरः-**
  - नेपालको तर्फबाट - बम शाह
  - तिब्बतको तर्फबाट - साकिया लामा

२. बेत्रावती सन्धि (वि.सं. १८४९)

- नेपाल र तिब्बत बिच भएको दोस्रो सन्धि
- सर्तहरू - ७ वटा (सन १७९२)
- **हस्ताक्षरः-**
  - नेपालको तर्फबाट - देविदत्त थापा
  - तिब्बतको तर्फबाट - जनरल टुङ्गटुवान

३. थापाथली सन्धि (वि.सं. १९१२)

- नेपाल र तिब्बत बिच भएको तेस्रो सन्धि
- सर्तहरू - १० वटा (सन १८५६ मार्च २४)

- **हस्ताक्षरः-**
    - नेपालको तर्फबाट - जङ्ग बहादुर राणा
- यस सन्धिमा तिब्बतले नेपाललाई प्रतिवर्ष रू १०,००० उपलब्ध गराउनु पर्ने

४. रसुवा सन्धि (वि.सं. १९४१ जेठ २)

- थापाथली सन्धिमा समस्या देखिएपछि भएको अर्को सन्धि
- प्रधानमन्त्री रणोद्दिप सिंहको पालामा

५. कोशि सम्झौता (वि.सं. २०११ वैशाख १२)

- प्रधानमन्त्री मातृकाप्रसाद कोइरालाको पालामा
- **हस्ताक्षरः-**
    - नेपालको तर्फबाट - भुमि सुधार तथा योजना विकास मन्त्री महावीर शमशेर
    - भारतको तर्फबाट - योजनामन्त्री गुलजारीलाल नन्दा

६. गण्डक सम्झौता (वि.सं. २०१६ मंसिर १९)

- प्रधानमन्त्री वि.पि. कोइरालाको पालामा
- **हस्ताक्षरः-**
    - नेपालको तर्फबाट - उपप्रधानमन्त्री सुवर्ण शम्शेर
    - भारतको तर्फबाट - भगवान सहायक

७. महाकाली सम्झौता (वि.सं. २०५२ माघ २९)

- **हस्ताक्षरः-** प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवा

८. सुगौली सन्धि (वि.सं. १८७२)

- सन १८१६ मार्च ४ (Draft: सन १८१५ Dec 2)
- नेपाल र अंग्रेज बिच भएको सन्धि
- सर्तहरू - ९ वटा
- **हस्ताक्षरः-**
    - नेपालको तर्फबाट - गजराज मिश्र, चन्द्र शेखर उपाध्याय
    - अंग्रेजको तर्फबाट - जर्ज ब्राड शा

केही व्यक्तित्वहरू

१. राजेन्द्रलक्ष्मी

- राजा प्रतापसिंहकी रानी र रणबहादुर शाहकी आमा
- नेपाल एकिकरणमा महत्वपूर्ण भुमिका रहेको
- नेपालको इतिहासमा विराङ्गनाको रूपमा चिनिएको
- उनले रणबहादुर शाहको नायवी शासन चलाएकी थिइन् (८ वर्ष)
- क्षयरोगले ग्रस्त भई वि.सं. १८४२ श्रावण २ मा निधन
- नेपालको राजमाता

२. बहादुर शाह

- पृथ्वीनारायण शाहको द्वितिय पुत्र (जन्म १८१४)
- अर्को नाम - फत्य बहादुर
- योग्य पिताको योग्य पुत्र
- वि.सं. १८५३ मा राजकोष दुरुपयोग गरेका आरोप बन्दी बनाइएको
- मृत्यु वि.सं. १८५४ असार १४

३. भिमसेन थापा

- नेपालको पहिलो प्रधानमन्त्री
- नेपालको पहिलो सैनिक जनरल
- नेपालमा बग्गी चढ्ने पहिलो व्यक्ति
- नेपालमा राहदानी प्रथाको सुरूवात (१८६३)
- बाघदरबार र टुडिखेलको निर्माण
- धरहराको निर्माण
- जग्गालाई हले, पाटे वर्गिकरण गरि अभिलेख राख्ने चलन
- घुस लिन र दिन नपाउने व्यवस्था
- काठमाडौं र पाटन जोड्ने बागमती पुलको निर्माण (१८८५)
- सुनधाराको निर्माण
- पशुपतिमा सुन र चाँदीका द्वार

४. जयपृथ्वी बहादुर सिंह

- बझाङ्गका राजा
- नेपालको दोस्रो गौतम बुद्ध
- मानवतावादी राजा
- पहिलो बाल साहित्यकार
- अक्षराङ्क शिक्षाका लेखक

५. अरनिको (पाल्पा)

- नेपालको लियोनार्दो दा भिन्चि
- बलबाहु भनेर चिनिने
- अरनिको चीन यात्रा - वि.सं. १३१७

- अरनिकोले विकास गरेको प्यागोडा शैलि - **"पाइतास्ते"**

६. पासाङ ल्हामु शेर्पा

- सगरमाथा आरोहण गर्ने प्रथम नेपाली महिला (विश्वको १७ औं) (विश्वको पहिलो - जुनको ताबेई, जापान)
- आरोहण मिति - वि.सं. २०५० बैशाख १०
- मृत्यु पश्चात दिइएको उपाधी - नेपाल तारा

७. लखन थापा (१८९१-१९३३ फागुन २)

- नेपालको प्रथम सहिद (औपचारिक घोषणा वि.सं. २०७२ असोज ३)
- जङ्ग बहादुर राणाले मृत्युदण्ड दिएका
- गोरखाको मनकामना मन्दिर अगाडी झुण्डाएर फाँसी दिइएको
- "जङ्ग बहादुर मेरो लाश सहित सति जानेछ" भन्दै मरेका

८. शुक्रराज शास्त्री

- जन्म - १९५० BS
- चार सहिदमध्ये सबैभन्दा पहिले मारिएको
- वि.सं. १९९७ माघ १०, टेकुमा झुण्डाएर मारिएको
- सर्वप्रथम 'जय नेपाल' शब्दको प्रयोग गर्ने व्यक्ति
- 'स्वर्गको दरबार' का लेखक

९. धर्मभक्त माथेमा

- जन्म - वि.सं. १९६५
- वि.सं. १९९७ माघ १२, सिफलमा झुण्डाइएको
- राजा त्रिभुवनका व्यायम प्रशिक्षक

१०. गंगालाल श्रेष्ठ (रामेछाप)

- जन्म - वि.सं. १९७५
- वि.सं. १९९७ माघ १४, सोभाभगवतीमा गोलि हानि हत्या
- ४ सहिदमध्ये मृत्युदण्ड पाउने कम उमेरका
- महाविर इन्स्टिच्युटमा सामेल भई राणाविरोधी काम गरेको

११. दशरथ चन्द (बैतडी)

- जन्म - १९६० BS
- टंकप्रसाद आचार्यको सम्पर्कमा राणाविरोधी काम गरेको
- वि.सं. १९९७ माघ १४, सोभा भगवतीमा गंगालाल श्रेष्ठसँगै रूखमा बाधेर गोलि हानेको
- सहिद माइला उपनामले समेत चिनिने

नेपालको इतिहासमा कसको उपनाम के?

- जिउँदो सहिद - टंक प्रसाद आचार्य
- जिउँदो सिंह - अमरसिंह थापा
- कला बहादुर - माथवरसिंह थापा
- खरिदार बाजे - बाबुराम आचार्य
- खरिदार बा - कृष्ण प्रसाद कोइराला
- सिमसिमे राजा - शिवसिंह मल्ल
- नाति जर्नेल - पशुपति शमशेर राणा
- विमान पण्डित - अच्युतानन्द
- सिध्वज - राजा जनक
- माइला मिनिष्दर - बम बहादुर राणा

- खलङ्गाका नायक - बलभद्र कुवर
- धोकेबाज नेता - तुलसी गिरी
- अवसरवादी नेता - विश्व बन्धु थापा
- जनताका कम्युनिष्ट - पुष्पलाल
- नेपालका शुकरात - नयराज पन्त
- लौह पुरुष, सर्वोच्च नेता - गणेशमान सिंह
- जननेता, सान्दाजु - वि.पि. कोइराला

नेपालमा सर्वप्रथम

- त्रि.वि. का कुलपति - कान्ति राज्य लक्ष्मी
- त्रि.वि. का उपकुलपति - सुवर्ण शम्शेर (पहिलो उपप्रधानमन्त्री)
- सभामुख - कृष्ण प्रसाद भट्टराई
- शाह उपाधिधारी राजा - कुलमण्डन शाह
- ठकुरीवंशी राजा - भाष्करदेव
- सेनवंशी राज्यका संस्थापक - रुद्र सेन
- मुलकाजी - कालु पाण्डे
- सेनापति - विराज थापा
- विश्व भ्रमण गर्ने - केशर शम्शेर जबरा
- सर्वसाधारण जनताबाट प्रधानमन्त्री - मातृका प्रसाद कोइराला
- निर्वाचन आयुक्त - सुरेन्द्र बहादुर बस्नेत
- राष्ट्र बैङ्कका गर्भनर - हिमालय शमशेर
- प्रधानन्यायाधीश - हरि प्रसाद प्रधान
- पब्लिक सर्भिस कमिसनका सभापति - नगेन्द्रमान सिंह प्रधान
- लोकसेवा आयोगका अध्यक्ष - अनिरुद्ध प्रसाद सिंह

- प्रहरी महानिरिक्षक - तोरण शमशेर जबरा
- प्रधान सेनापति - जनरल किरण शमशेर
- अमेरिका जाने - जय पृथ्वीबहादुर सिंह
- भिक्टोरिया क्रस पाउने - कुलविर थापा
- वैज्ञानिक - गेहेन्द्र शम्शेर
- पत्रिका - सुधासागर (वि.सं. १९५५)
- दैनिक पत्रिका - आवाज (वि.सं. २००७ फागुण ८)
- महिला मन्त्री - द्वारिका देवि ठकुरानी
- महिला उपप्रधानमन्त्री - शैलजा आचार्य
- मिस नेपाल - रुबि राणा
- ATM Card प्रयोग गर्ने बैङ्क - एभरेष्ट बैङ्क लि.
- Credit Card प्रयोग गर्ने बैङ्क - हिमालयन बैङ्क लि.

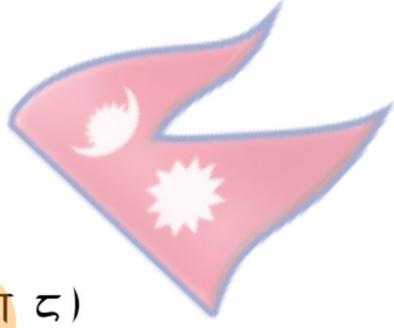

Thank You